

Ο Τραπεζούντος Χρύσανθος και τα πάθη των Ποντίων Επέτειος μνημοσύνης των 353.000 σφαγιασθέντων και μαρτυ- ρικός τελειωθέντων Ελλήνων Ποντίων

Ο εκ Κομοτηνής καταγόμενος αγωνιστής Μητροπολίτης Τραπεζούντος και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρύσανθος (Φιλίππιδης), ο οποίος δικαίως και προσφυσώς ονομάστηκε από τον ποντιακό ελληνισμό ως ο «Άγιος των Ποντίων», «ιδία χειρί» διασώζει στις «Βιογραφικές Αναμνήσεις» του τα πάθη των Ποντίων, όταν οι τσέτες του τουρκικού κομιτάτου εφαρμόζαν το σχέδιο της «εθνοκαθάρσεως» και γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού.

Η προσωπική γραπτή μαρτυρία του αιοδίμου Τραπεζούντος Χρυσάνθου αποτελεί την ζώσα απόδειξη των όσων έλαβαν χώρα στον ελληνικό Πόντο και είχαν ως συνέπεια τον φρικτό και μαρτυρικό θάνατο των 353.000 Ελλήνων Ποντίων.

Από τις «Βιογραφικές Αναμνήσεις» του Τραπεζούντος Χρυσάνθου, που εκδόθηκαν το 1970 από τον εκτελεστή της διαθήκης του, Γεώργιο Ν. Τασούδη, δημοσιεύουμε ορισμένα αποσπάσματα στα οποία ο αιοδίμος Ιεράρχης καταγράφει τα των Ποντίων πάθη ως εξής:

«Κατά Δεκέμβριο του 1917 άρχισε η εγκατάλειψη του μετώπου και η οπισθοχώρηση του εν πλήρη αναρχία και παραλυσία διατελούντος ρωσικού στρατού. Οι Έλληνες κάτοικοι των ρωσοκρατούμενων μερών από Τραπεζούντα μέχρι Ερτζικάν και από Ριζαίου μέχρι Ελεβής, γνωρίζοντας τι είναι τουρκική προέλαση και δη επιδρομή τσετεδών, οι οποίοι ουδέν αφήνουν ορθόν, έντρομοι απέστειλαν πανταχόθεν απεσταλμένους στην Μητρόπολη Τραπεζούντος για να μάθουν περί του πρακτέου.

Εξοπλισμός των χωρικών από τη Μητρόπολη

Η Μητρόπολη γνωρίζοντας τις ολέθριες υπό πάσα άποψη συνέπειες της μεταναστεύσεως και δη εν καιρώ χειμώνος, συνεβούλευσε τους ερωτώντες να μην εγκαταλείψουν τους βωμούς και τις εστίες τους, και αν ακόμη επρόκειτο να φονευθούν. Φρονούσε (η Μητροπόλη) ότι ο εν τη πατρίδι και υπέρ της πατρίδος ωραίος θάνατος είναι προτιμότερος από την δια της φυγής άδοξη και άσχημη θανά. Εάν η Μητρόπολη edίσταζε ή συνεβούλευε την μετανάστευση, είναι βέβαιο ότι η από Ερζικιάν μέχρι Τραπεζούντος και από Ριζαίου μέχρι Ελεβής χώρα θα ερημώ-νετο, αφού μάλιστα όλος ο ελληνικός λαός πανικόβλητος ανέμενε ένα νεύμα της Μητροπόλεως για να μεταναστεύσει. Για να ενθαρρυνθούν οι Έλληνες και να δυνηθούν να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους κατά της αναρχίας και ιδιαίτερα κατά της επελάσεως των τσετεδών, ελήφθη πρόνοια να εξοπλιστούν όλοι οι χωρικοί, οι δυνάμενοι να φέρουν όπλα. Συνεννοήθηκα με το Ρωσικό κομιτάτο, το οποίο κυβερνούσε τον ρωσικό στρατό και παρέλαβα χιλιάδες όπλων και πολεμοφοδίων, τα οποία μεταφέρονταν στο κτήριο του παρθεναγωγείου.

Ανέθεσα το έργο στην οργάνωση των νέων της Τραπεζούντος, οι οποίοι από πρωίας μέχρι νυκτός εξόπλιζαν τους χωρικούς μέχρι εβδομήντα ετών, οι οποίοι κατέρχονταν από τα χωριά τους για να εξοπλιστούν και ενδύονταν όλοι με υποδήματα προς προφύλαξη από του ψύ-

χους...Επί τρεις και πλέον μήνες διήρκεσαν οι επιθέσεις και διαρκώς αποκρούονταν και εσώθησαν με την ηρωική άμυνά τους τα χωριά Γσίτα των Σουρμένων, η Περιφέρεια του Κοσμά, του Καπήκιοϊ, Λιβεράς, τα χωριά Χαμσήκιοϊ της ηρωικής Σάντας, όπου ο αδελφός του καθηγητού Φιλίππου Χειμωνίδου κατεσκεύασε είδη οβίδων και άλλων εκρηκτικών υλών, οι οποίες ερρίπτοντο εναντίον των επιτιθεμένων κατά της Σάντας πολυάριθμων Τούρκων της Γεμούρας, ώστε αυτοί να νομίζουν ότι οι Σανταίοι διαθέτουν τηλεβόλα. Έτσι προελήφθη η τελευταία ερήμωση του Πόντου, ο οποίος θα ερημώνετο όλος εάν δεν εγένετο ο εξοπλισμός των χωρικών.

Διευκόλυνση από τους Ρώσους μπολσεβίκους για μετανάστευση στη Ρωσία

Τα λοιπά χωριά, όσα δεν κατόρθωσαν να αντιτάξουν ένοπλη άμυνα, μετανάστευσαν στην Ρωσία. Και την μετανάστευση αυτή διευκόλυναν παντοιοτρόπως τα πλοία των Ρώσων, οι οποίοι καίπερ Μπολσεβίκοι, εφάνησαν ανθρωπινότεροι από τα πληρώματα των συμμαχικών πλοίων, τα οποία κατά την Μικρασιατική Καταστροφή εν έτει 1922 δεν εδέχθησαν ούτε ένα Έλληνα να σώσουν και όσοι τυχόν ανερριχώντο στους κάλους των πλοίων, ερρίπτοντο ασπλάχνως στην θάλασσα, κοπτομένων των κάλων, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι εξ Ανατολής Χριστιανοί ακόμη και μπολσεβικοποιούμενοι είναι ανθρωπινότεροι από τους Χριστιανούς της Δύσεως...

Προμήθεια τροφίμων από την Μητρόπολη

Εν μέσω της γενικής ταύτης αναστατώσεως και τρικυμίας η Μητρόπολη και η Επιτροπή των Προσφύγων αταράχως εξακολουθούσε τον δρόμο της. Μάλιστα επειδή εσκέφθη ότι με την έλευση των Τούρκων θα επέλθει έλλειψη τροφίμων, επρομηθεύθη κατά τις παραμονές της εις Τραπεζούντα επελέσεως του τουρκικού στρατού 400 σάκκους αλεύρων, τους οποίους κατά τις ημέρες της αναρχίας εποφθαλμιούσαν οι Γεωργιανοί στρατιώτες και ζητούσαν να τους αρπάξουν, ενώ διεσώθησαν μετά δυσκολίας στον νάρθηκα του Μητροπολιτικού ναού. Αλλά τους διασωθέντες σάκκους, πλην εκατόν, επέταξε κατόπιν ο ελθών τουρκικός στρατός, αν και τους επέστρεψε μετά από λίγους μήνες χάρη στην προσπάθεια του Βεχίπ Πασά.

Συμμετοχή στο μπολσεβικικό κομιτάτο Τραπεζούντος και συνάντηση με τον αρχηγό των τσετέδων Καχράν Βέη

Ενώ προετοιμάζαμε κατά τον τρόπο αυτό την ζωή των Ελλήνων Χριστιανών για την νέα άλωση της Τραπεζούντος υπό των Τούρκων, με συνέιχε η σκέψη πώς θα ήταν δυνατόν η νέα αυτή άλωση να γίνει χωρίς αιματοχυσίες και κινδύνους του Ελληνικού λαού. Επειδή δε ο τρόπος και η μέθοδος της φυγής του ρωσικού στρατού από την Τραπεζούντα και την πέριξ χώρα εξαρτόταν κυρίως από το μπολσεβικικό κομιτάτο της Τραπεζούντος, εδέχθη πρόσκληση του Κομιτάτου να παρακάθημαι στις συνεδριάσεις του, οι οποίες εγένοντο στην έδρα του, στο μέγαρο Θεοφυλάκτου.

Οι συνεδριάσεις εγένοντο καθ' εκάστην εσπέραν και τακτικώς παρευρισκόμουν σε αυτές προσπαθώντας να κατευθύνω με όση δύναμη είχα τις συζητήσεις για ήρεμη φυγή του πολυαριθμού ρωσικού στρατού χωρίς βομβαρδισμούς της πόλεως υπό του ρωσικού στόλου και χωρίς καταστροφές. Γι' αυτό, αφενός προσπαθούσα να συγκρατήσω την προέλαση των τσετέδων προκειμένου να μη έλθουν σε επαφή με τον ρωσικό στρατό και τον ερεθίσουν, αφ' ετέρου δε εργαζόμουν ώστε να μη παρεξηγούν οι του μπολσεβικικού κομιτάτου τις ύποπτες κινήσεις των

Τούρκων. Προς τούτο εδέησε να συναντήσω στο χωριό Χολομάνα τον αρχηγό των Τσετέδων Καχράν Βέη, άλλοτε αρχηγό της τουρκικής χωροφυλακής, για να τον πείσω περί της ανάγκης βραδείας προελάσεως των τσετέδων και αποφυγής πάσης αυτών επαφής με τον ρωσικό στρατό...

Έφθασα στην οικία όπου διέμενε ο αρχηγός Καχράν Βέης, ο οποίος με υπεδέχθη ευγενώς, αλλά κατά την ίδια ώρα έφθασαν και δύο Γεωργιανοί εκ των οποίων ο ένας ήταν μέλος του μπολσεβικικού Κομιτάτου. Ο Γεωργιανός αυτός επεζητούσε τρόπο να χαρακτηριστεί οπωσδήποτε η Τραπεζούντα ως Γεωργιανή για κάθε ενδεχόμενο κατά το τέλος του πολέμου και την υπογραφή της Συνθήκης. Γι' αυτό προσπάθησε να αποστείλει απόσπασμα Γεωργιανών στρατιωτών οι οποίοι υπηρετούσαν στον ρωσικό στρατό προς φύλαξη τηλεβόλων του Μποζ Τεπέ (Φαιού λόφου), αλλά και την προσπάθειά του αυτή εματαιώσα συνεννοηθείς με τον Πρόεδρο του μπολσεβικικού Κομιτάτου και απέστειλα εκατό περίπου ευσταλείς ελληνόπαιδες, τελειοφοίτους του Γυμνασίου Τραπεζούντος, μεταξύ των οποίων και τον ανειψί μου Γεώργιο Τασούδη, οι οποίοι αφού περιεβλήθησαν στρατιωτική στολή και εξοπλίστηκαν, φρουρούσαν νύκτα και ημέρα τα τηλεβόλα και όλη την περιφέρεια του Μποζ Τεπέ, ασκούμενοι συγχρόνως υπό δύο ρώσων αξιωματικών στην χρήση των τηλεβόλων. Και τώρα ποιος γνωρίζει με τι διαβούλια ήλθε να συνεννοηθεί ο Γεωργιανός αυτός αξιωματικός με τον αρχηγό Καχράν Βέη, αλλά και πάλιν συνήντησε εμέ εμπόδιόν του.

Εζήτησα να ίδω ιδιαιτέρως τον Καχράν Βέη και περιέγραψα σ' αυτόν τους κινδύνους τους οποίους ενείχε πάσα βιαία προέλαση των τσετέδων και του τουρκικού στρατού. Κατενόησε την αλήθεια των λεγομένων μου και υπεσχέθη ότι θα συμμορφωθεί. Συγχρόνως παρεκάλεσα αυτόν να παύσουν οι τσετέδες να επιτίθενται κατά των αόπλων χωρίων διότι τα άλλα είχα οπλίσει εγώ προς άμυνά των. Μου περιέγραψε ο Καχράν Βέης την λύσσα των αμυνομένων Ελλήνων χωρικών και πως πολυάριθμοι ένοπλοι Έλληνες επάνω στο χωριό Καρλίκ αναχαιτίζουν τους Τσετέδες υπό την ηγεσίαν κάποιου Λεοντίδου- ήταν ο Νικόλαος Λεοντίδης, πρόεδρος της Οργανώσεως – με τον οποίο αναγκάστηκε ο Καχράν Βέης να έρθει σε συνεννόηση...

Την επομένη μετά το επεισόδιο ημέρα παρεκάθησα πάλι στο μπολσεβικικό Συμβούλιο στο οποίο παρέστη και ο Γεωργιανός αξιωματικός, ο οποίος με τόνο δραματικό άρχισε κατηγορητήριο εναντίον μου και δη και ότι είχα ιδιαίτερα συνέντευξη με τον Καχράν Βέη...

Άκουσα αταράχως το κατηγορητήριόν του και απήντησα ότι είμαι υποχρεωμένος να προστατεύσω τον Ελληνικό λαό δραττόμενος οιοδήποτε ξύλου, είτε γερού, είτε σάπιου, αφού ο ρωσικός στρατός δεν προσφέρεται να υπεραμυνθεί των Ελλήνων και τούτο με οδήγησε σε επίσκεψη και συνεννόηση με τον αρχηγό των Τσετέδων, οι οποίοι λυμαίνονται τα απροστάτευτα ελληνικά χωριά...

Συγκρότηση τάγματος Ελλήνων χωροφυλάκων

Συγχρόνως άρχισα να ενεργώ εξοπλισμό νέων Ελλήνων πολιτών για να αποτελέσουν τη χωροφυλακή της Τραπεζούντος κατά της κρατούσης αναρχίας και το τάγμα τούτο των Ελλήνων χωροφυλάκων επαγρυπνούσε νύκτα και ημέρα για την ασφάλεια της πόλεως...

Αλλά η αναρχία ολοένα και οξύνετο, ενώ οι τσετέδες στην ύπαιθρο οργίαζαν. Εσκέφθην λοιπόν να αποστείλω ιδιαίτερο απεσταλμένο προς τον Τούρκο Αρχιστράτηγο του μετώπου Βε-

χήπ Πασά... περιγράψει σ' αυτόν την κρατούσα έκρυθμη κατάσταση και να ερωτήσει αυτόν εκ μέρους μου αν η Τουρκική κυβέρνηση είναι εκείνη, η οποία οργανώνει και εξαποστέλλει κατά των ελληνικών χωρίων τους τσετέδες για να διαφωτίσω αναλόγως το ποίμνιό μου... Αλλά και στην ιδιαίτερη επιστολή του και στην συνομιλία την οποία είχε ο Βεχίπ Πασάς με τον Σιδηρόπουλο, απέφυγε επιμελώς να πει εάν η τουρκική κυβέρνηση είναι η ωθούσα τους τσετέδες με σκοπό την ερήμωση των χωρίων Τραπεζούντος...

Η πίεση εις βάρος των Ελλήνων μεγαλώνει

Η πίεση των Τούρκων επέζε βαρέως τους Έλληνες και εφαινετο βαρύτερα μετά την σχετική ελευθερία, την οποία ανέπνευσαν κατά την Ρωσική κατοχή. Κατά δεκάδες εφυλακίζοντο οι Έλληνες διότι δήθεν είχαν βλάβει Τούρκο επί Ρωσικής κατοχής. Και όταν διαμαρτυρόμουν προς τις τουρκικές αρχές για τις φυλακίσεις αυτές, μου απαντούσαν ότι αν ζητούσα κάτι ατομικό, θα το έπρατταν ευχαρίστως διότι προστάτευσα τους Τούρκους επί Ρωσικής κατοχής, αλλά επειδή ζητώ, όπως και πάντοτε ζητούσα, μόνο εθνικό, αδυνατούν να το πράξουν, διότι, όπως είπαμε και προηγουμένως, σκοπός τους ήταν η βαθμιαία καταστροφή του ελληνικού έθνους.

Έτσι εξακολουθούσαμε να στενάζουμε υπό τον βαρύ τουρκικό ζυγό και απελπισία κατείχε πάντες τους Έλληνες, ώστε να μη θέλουν να καλλιεργήσουν και να σπείρουν τους αγρούς τους διότι δεν ήξεραν εάν θα τους επέτρεπαν οι Τούρκοι ελεύθερους να θερίσουν ό,τι έσπειραν...

Αποκατάσταση των Ελλήνων και των μουσουλμάνων προσφύγων

Στο μεταξύ εξακολουθούσα αδιακόπως μαζί με την Επιτροπή των Προσφύγων να αποκαθιστώ στα χωριά τους, τους πρόσφυγες Έλληνες, οι οποίοι παρά την μαστιζούσα αυτούς πενία θεωρούσαν οργανική ανάγκη να έχουν αμέσως και την εκκλησία και το σχολείο, δηλαδή ιερέα και διδάσκαλο. Έτσι, μόλις απεκατέστησα στο μακρινό χωριό Ούζη τους χωρικούς μετά από λίγες ημέρες ήλθε επιτροπή των χωρικών η οποία ζητούσε να δώσω σ' αυτούς ιερέα και διδάσκαλον, τους οποίους αφού παρέλαβαν, επέστρεψαν στο χωριό...

Από του Πάσχα του έτους 1918 και εφεξής κατορθώθηκε η αποκατάσταση των προσφύγων Ελλήνων στα χωριά τους και έτσι κανείς πρόσφυγας χωρικός δεν υπελείφθη στην Τραπεζούντα. Αλλά εξακολουθούσε η υπό την προεδρία μου λειτουργούσα η Επιτροπή των προσφύγων να παρέχει την επιμελημένη περίθαλψή της και στους επανερχομένους στην πατρίδα τους Τούρκους...

Παρά την επελθούσα ισχύτητα των πόρων της, η Επιτροπή προσφύγων έτρεφε και πάλι ικανούς των μουσουλμάνων και ενέδνε τους εξ αυτών γυμνούς».